

**SAĞLIK BİLİMLERİ
FAKÜLTESİ**

**BESLENME VE DİYETETİK
BÖLÜMÜ**

BES 224-Besin Zehirlenmeleri

Öğr. Gör. Dr. Zeynep UZDİL

3. Mantar Kaynaklı Besin Zehirlenmeleri

BES 224-Besin Zehirlenmeleri

Hafta-3

Küf mantarı,

- Özellikle havada bulunan sporları nemli ve besinli ortamda çoğalarak meydana gelen mantar türüdür.

Mikotoksin

- Mikroskopik küflerin
- Uygun nem ve sıcaklıkta gıdalarda ürettiği
- İkincil zehirli metabolik bileşikler

Mikotoksin

- Yunanca mantar "mykes" ve latince zehir anlamı "toxicum" kelimelerinden
- Mikotoksinler tarlada, depoda ve taşıma sırasında uygun koşullarda gelişen küfler tarafından üretilmekte
- Küfler içinde mikotoksin üretenlere toksijenik küfler denilir
- Bu küfler gelişme ve çoğalmaları için gerekli nem, sıcaklık ve diğer bazı etkenler (pH gibi) uygun olduğunda çoğalmakta

Mikotoksin

- Pek çok mantar türü tarafından üretilen
- İnsanlar ve hayvanlar üzerinde yan etkileri olan
- Uçucu olmayan ikincil metabolitlere denir
- Zehirli bileşiklerdir

Mikotoksin üreten küfler

- Bir ürünlerdeki küf miktarını belirleyen etkenler nem ve sıcaklıktır
- Ürünleri enfekte eden küfler davranışları, alışkanlık ve geliştikleri ürünlerin koşullarına göre 3 gruba ayrılırlar

Mikotoksin üreten küfler

- Gıdalarda gelişen küflerin
- Görünüş, kokusu ve tatlarına bakılarak mikotoksin ürettiklerini belirlemek güçtür

- **1.Tarla küfleri:** Hasattan önce canlı durumdaki bitkiye hücum ederler ve canlı bitkileri enfekte ederler
- *Alternaria, Aspergillus, Claviceps, Fusarium* cinsi küfler

2.Depo küfler:

- Ürünlerin depolanması sırasında gelişir
- Düşük nem ve yüksek osmotik basınç koşullarında canlı kalmaya uyum sağlamış
- Depolanmış ürünlerde bozulmaya neden olur
- *Aspergillus* ve *Penicillium* örnek

3.Çürümeye neden olan küfler:

- Organik maddelerin üzerinde gelişirler
- Çürümelerine ve parçalanmalarına neden olurlar
- *Cladosporium, Fusarium, Alternaria, Stachybotrys* ve *Trichothecium* gibi

Mikotoksinlerin Sağlık Üzerine Olumsuz Etkileri

- Birçok hedef doku veya sistemi etkileyebilir
- Özellikle KC, böbrek, sinir sistemi, endokrin ve bağışıklık sistemi

Mikotoksinlerin Etkileri

- Yaş
- Cinsiyet
- Beslenme durumu

Mikotoksikozis:

- Mikotoksinlerle zehirlenme
- Mikotoksinlerin insan ve hayvan sağlığına zehirli etkileri
- Oluşturdukları zehirlenme belirtilerine denir

Mikotoksikozislerin Genel Özellikleri

Mikotoksinler bulaşıcı değildir

Mikotoksikozislerde ilaç ve antibiyotiklerin etkisi çok azdır veya hiç etkileri yoktur

Mikotoksikozislerin görülmesi genelde mevsime bağlıdır

Salgın şeklinde görülmeleri bulaştıkları gıda ve yemle ilişkilidir

Her mikotoksinin etkilediği heder bir organı veya sistemi vardır

Mikotoksijenik küfler ve besinlerle geçen mantarlar

1. Aspergillus mikotoksinleri!

Aflatoksin
Siklopiazonik asit
Ochratoksin
Sterigmatosin
Fumitremorgen
Territrem
Triptokuvalinler
Sitokalinler

Kendi de mikotoksinleri de hastalık yapar

Aflatoksin

- Aflatoksin yapan küfler

- *A. flavus*
- *A. parasiticus*
- *A. nomius*

Aflatoksin

- Özellikle yer fıstığında en sık
- Aflatoksin B1*, B2
- *En güçlü kanserejen
- Aflatoksin G1, G2 UV altında görülür

Aflatoksin

- Akut ve kronik toksisite
- İnsan/hayvan
- **Akut KC hasarı***
- KC sirozu
- Tümör ..... AC Ca
- Teratojen
- İmmunosupresif

Aflatoksin

- Aflatoksin B: 2,3 epoksiaflatoksin...DNA'ya bağlanır
- Transkripsiyonu bozar
- Mutagenesis, karsinogenesis
- İzin verilen sınır: Yıyekte 5-20 µg aflatoksin B1/kg

Siklopiazoik asit

- Siklopiazoik asit yapan küfler
- *A.flavus*
- *A.tamarii*
- *A.versicolor*

Siklopiazoik asit

- GIS ve nörolojik bozukluklar
- GIS dejeneratif değışiklikler, nekroz
- KC, böbrek, kalp

Ochratoksin

- *A.ochraceus* ve *Penicillium cinsi* küflerin ikincil metabolitleri
- Tahıl, kahve ve hayvansal pek çok gıyada
- Kurulmuş gıyalar, kurutulmuş meyveler
- Yer fıstığı, arpa, yulaf, çavdar, buğday, kahve çekirdeğı
- Karsinogenik, immunosupresif, nefrotoksik

Ochratoksin

- En sık bulunan ve zehirli etkisi olan
- Ochratoksin A
- Nefrotoksik, teratojenik
- Kan, idrar ve AS numulerinden belirlenir

Ochratoksin

- Balkan yarım adasında
- Bosna hersek, Bulgaristan, Hırvatistan, romanya bölgesinde
- Ölümcül böbrek hastalığının çevresel etkeni Ochratoksin A belirlenmiş
- Bu hastalık Balkan endemik Nefropatisi adını almış

Sterigmatositin

- **A. Versicolor**
- Karsinojenik
- KC Ca
- KC Ca için Aflatoksine göre daha az güçlü bir toksin

Fumitremorgan

- *A.fumigatus*
- Toksik
- Santral sinir sistemine etkili
- Tremorgenik etki

Territrem

- *A. Terreus*
- Asetilkolin esterase aktivitesini bloke eder
- Tremorgenik toksin
- Akut toksisite
- Sinir sistemine etkisi var

Triptokavalinler, sitokalsinler

- A.Clavatus
- Triptokavalinler: tremorgenik
- Sitokalsinler : sitotoksik

2.Penicillium Mikotoksinleri

- Okratoksin A
- Sitrinin
- Patulin
- Siklopiazoik asit
- Sitrovidin
- Penitrem A

Okratoksin

- Penicillium'un en önemli toksini
- P.Verrucosum
- Kurutulmuş gıdalar
- Kurutulmuş meyveler
- Yer fıstığı, arpa, yulaf, çavdar, buğday kahve çekirdeği
- Karsinogenik, immunosupresif, nefrotoksik

Sitrinin

- P.citrinum
- P.camemberti (peynir üretiminde)
- P.expansum
- P.verrucosum
- Japon pirinci, tahıl, yer fıstığı, meyve
- Renal toksin
- Sulu diyare

Patulin

- P.expansum
- İmmunolojik
- Nörolojik
- GIS'e toksik

Siklopiazonik asit

- P.cyclopium
- Yağ degenerasyonu,
- Hepatik hücre nekrozu,
- Böbrek hücre nekrozu,
- Santral sinir sistemine etkili

Sitroviridin

- P.citreonigrum
- Akut kardiyak beriberi
- Kalp bozuklukları
- Solunum yetmezliği
- Bulantı-kusma
- Ağrı
- Huzursuzluk

Penitrem A

- P.cyclopium
- P.palians
- P.puberulum
- P.martensii
- P.crustosum
- Nörotoksik
- Tremorgenik etki
- Yüksek dozda letal olabilir

3.Fusarium Mikotoksinleri

- Trikotekenleri üretir
- T2, HT2 toksini
- ***Trikotekenler***
- *F.gramineorum*
- Ağızda, boğazda yanma
- Kusma
- Diyare
- Karın ağrısı
- Baş ağrısı
- Buğday, tahıl, mısır, ekmeke, çavdar, buğday

Trikhotesinler

- Fusarium cinsi küfler tarafından üretilir
- Tahıllar
- GIS tutar

T-2 Toksini

- F.sporotrichioides
- F.poeae
- Ağızda, boğazda yanma
- Kusma
- Diyare
- Karın ağrısı
- Kemik iliği harabiyeti
- Hemoraji, ölüm
- Buğday, tahıl, ekmeke

Zearalenon

- Fusarium cinsi küfler tarafından üretilir
- Yapı olarak östrojene benzer
- Bu nedenle östrojenik hastalıklara yol açar
- Bunun sonucunda üreme organlarında ve sisteminde bozulmalara yol açar

Fumonisin

- F.moniliforme
- F.proliferatum
- F.nygamai
- Özefagus prekanseröz lezyonları
- Özefagus Ca

- Mısır

Fumonisin

- Fumonisinler yapısal olarak hücre membranı elzem fosfolipidi sfingosine benzer
- Toksik etkisinin sfingolipid metabolizması ile rekabet olduğu düşünülmekte

Mayalar

- Candida:
- Şurup, bira, turşu, peynir yapımı
- Yiyeceklerin bozulması

- Rhodotorula:
- Et ve ürünlerinin bozulmasında
- Pigmentli maya

Ders sorumlusu iletişim bilgileri

- **Email:** zeynep.uzdil@omu.edu.tr
- **Telefon:** 03623121919-6394

- Ders dışında ders sorumlusu ile yukarıdaki kanallar aracılığı ile iletişime geçiniz....

